

De PBC / De dood van Gerrit van der Veen

Dat de door Gerrit van der Veen opgerichte falsificatiegroep als 'de Persoonsbewijzencentrale' aangeduid werd, had zijn goede reden: de groep was begonnen met het namaken van persoonsbewijzen, zulks in de zomer van '42, maar daar bleef het niet bij. De ene falsificatie na de andere werd in productie genomen. Daartoe behoorden paperassen die voor het z.g. Ariseren van Joden nodig waren (de PBC die van meet af aan een groot deel van zijn nagemaakte pb's aan Joden had doen toekomen, had talrijke relaties in Joodse kringen) maar in de zomer van '43 ook de witte, blauwe en bruine *Ausweise*. 'De meeste nagemaakte 'bruintjes' waren', aldus het verzamelwerk *Onderdrukking en Verzet*,

'zeer bruikbaar; toch ruilde men ze bij de contacten op de gewestelijke arbeidsbureaus wel eens om voor echte, zodat zo'n officiële instantie de valse uitreikte. Niet zonder humor was het dat een Knokploeg, die hiervan niet op de hoogte was, ergens in Overijssel zulke valse *Ausweise* 'kraakte': de illegaliteit kreeg zijn eigen vervalsingen toen weer als echt in handen.'¹

Behalve de *Ausweise* werden in de eerste maanden van '44 door de PBC ook tweede distributiestamkaarten nagemaakt, en niet zo weinig (75 000, deelde van der Veen begin april aan de Raad van Verzet mee waar hij lid van was), bovendien ook 16 000 tabaksbonnen (in de spanningen van het illegaal bestaan was roken voor menige illegale werker een levensnoodzaak). Stempels werden door de PBC bij honderden nagemaakt. 'Het begon', zo schreef later H. F. van der Hulk, afdelingschef bij Van Leers Clichéfabriek te Amsterdam,

'met tientallen stempels per dag en daarna volgden de cliché's voor de persoonsbewijzen, bruine *Ausweise*, enz. . . . De falsificatie nam zo'n omvang aan dat er dikwijls acht mensen dag in, dag uit voor Duwaer en van der Veen bezig waren en er soms 200 cliché's per dag, natuurlijk meest kleine dingen, geleverd werden.'²

Moesten voor deze falsificaties eerst tekeningen vervaardigd worden, dan namen ontwerpers die taak voor hun rekening – van der Veen zelf had niet langer tijd om zich met deze onderdelen bezig te houden. Hij leidde de organisatie die bijvoorbeeld de 200 cliché's die per dag afgeleverd werden,

¹ C. J. Rübsaam en H. C. de Lange-Wibaut in *O en V*, dl. III, p. 754. ² H. F. van der Hulk in: *Frans Duwaer (van zijn vrienden)* (1945), p. 17-18.